

natum¹ : baptismus autem meus, nemo dixit eorum omnino. Neque enim omnium æqualis est gloria, nec ministrant omnes æqualiter, nec æquali prudentia sunt omnes præditi, et in Evangelizando alius alio melius operatur, et ideo dici potest alius alio doctior in ipsa doctrina salutaris : alius autem alio magis minusve baptizatus dici non potest, sive ab inferiore, sive a majore baptizetur. Proinde cum manifesta sint opera carnis, quæ sunt fornicationes, immunditiæ, luxuriæ, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, hæreses, invidia, æmulationes, animositates, dissentiones, ebrietates, comessationes, et his similia²; si mirabiliter dicitur, Post Joannem baptizati sunt homines, et post hæreticos non baptizantur : cur non mirabiliter dicitur, Post Joannem baptizati sunt homines, et post invidios non baptizantur : cum ex parte diaboli esse invidios ipse Cyprianus in Epistola de zelo et livore testetur et in Ecclesia Christi fuisse invidios Christi annuntiatores ipsis Apostolicis temporibus ipse³ Cyprianus ex apostolo Paulo, sicut jam docuimus, manifestet ?

XVII. Quia ergo Joannis baptismus non erat idem qui baptismus Christi, satis arbitrator esse declaratum : et propterea nihil documentum ex illo afferri potest, cur propterea post hæreticos baptizandum sit, quia baptizatum est post Joannem : cum Joannes hæreticus non fuerit, et potuerit habere baptismum, quamvis a Christo concessum, non tamen Christi proprium, cum Christi habuerit charitatem ; et possit hæreticus habere baptismum Christi et perversitatem diaboli, sicut intus alius potest habere baptismum Christi et invidiam diaboli.

XVIII. At enim multo magis post hæreticum baptizandum est ; quia Joannes hæreticus non erat, et tamen post eum baptizatum est ? Sic, dicit aliquis, multo ma-

¹ 2 Tim. 11, 8. — ² Galat. v, 19. — ³ Epist. 73. ad Jubaianum.

gis post ebriosum baptizandum est, quia Joannes sobrius erat, et tamen post eum baptizatum est ; et quid respondeamus ei, non habebimus, nisi baptizatis a Joanne baptismum Christi non habentibus esse traditum ; in quibus autem est baptismus Christi, quibuslibet eorum perversitatibus nullo modo fieri, ut non sit in eis baptismus Christi.

XIX. Non itaque idcirco « Hæreticus jus baptismi obtinere potuit, quia prior baptizavit¹ ; » sed quia non suo baptismo baptizavit : et si jus baptizandi non habuit, tamen Christi est quod dedit, et ille Christi est qui accepit. Multa enim contra jus dantur, nec tamen ideo vel nulla vel non data dicuntur. Neque enim et ille qui sæculo verbis solis et non factis renuntiat, jure accipit baptismum ; et tamen accipit. Nam tales in Ecclesia et Cyprianus suis temporibus fuisse commemorat, et nos experimur, et gemimus.

XX. Mirum autem est, quomodo dicatur « Separari a se et dividi omnino non posse, baptismum et Ecclesiam². » Si enim baptisma in baptizato inseparabiliter manet, quomodo baptizatus separari ab Ecclesia potest, et baptismus non potest ? In baptizato autem inseparabiliter baptisma permanere manifestum est ; quia in quolibet profundum malorum et in quamlibet horribilem voraginem peccatorum irruat baptizatus, usque ad apostaticam ruinam, non caret baptismo : et ideo per poenitentiam redeunti non redditur, quia eo non potuisse carere judicatur. Baptizatum autem posse separari ab Ecclesia quis dubitaverit ? Inde quippe omnes hæreses exierunt, quæ vocabulo christiano decipiunt. Quamobrem quia manifestum est in baptizato esse baptismum, cum baptizatus ab Ecclesia separatur, baptismus qui in illo est, cum illo utique separatur. Et ideo non omnes

¹ Ex epist. 73. ad Jubaianum. — ² Cyprian. in epist. 73. ad Jubaianum.

qui tenent baptismum, tenent Ecclesiam; sicut non omnes qui tenent Ecclesiam, tenent et vitam æternam. Aut si Ecclesiam tenere non dicimus, nisi eos qui divina mandata custodiunt, multos jam esse concedimus baptismum tenentes, et Ecclesiam non tenentes.

XXI. Quamobrem non « Præoccupat hæreticus baptismum¹: » cum eum ab Ecclesia sumpserit. Nec potuit amittere cum recederet, quem jam non habere Ecclesiam dicimus, et tamen habere baptismum concedimus. « Nec primatum quisquam sibi derogat, et hæretico tribuit: » quia eum dicit secum abstulisse, quod non legitime daret, sed tamen legitimum daret, nec jam legitime haberet, sed legitimum haberet. Primatus autem non est nisi in sancta conversatione et vita bona, quo pertinent omnes, ex quibus tanquam membris constat illa sponsa non habens maculam neque rugam², et illa columba inter multorum corvorum improbitatem gemens: nisi forte, cum Esaü propter lenticulæ concupiscentiam primatum perdiderit³, tenere primatum arbitrari sunt fraudatores, raptores, foeneratores, invidi, ebriosi, et cæteri hujusmodi, quales in Ecclesia sui temporis etiam per litteras Cyprianus ingemuit. Quapropter aut quod est tenere Ecclesiam, non hoc est in divinis tenere primatum; aut si omnis qui tenet Ecclesiam etiam primatum tenet, omnes illi iniqui Ecclesiam non tenent, qui tamen intus videntur et baptismum dare, et habere a nullo nostrum negantur. Nam eos primatum in divinis habere quis dicat, nisi qui nihil divinum sapit?

XXII. Sed jam ad illa eloquia pacifica Cypriani, hoc est, ad Epistolæ finem omnibus consideratis pertractatisque perventum est, quæ me legentem et sæpe repetentem

¹ Cyprian. in epist. 73, ad Jubaianum. — ² Ephes. v, 27. — ³ Gen. xxv, 33.

non satiant: tanta ex eis jucunditas fraterni amoris exhalat, tanta dulcedo charitatis exuberat. « Hæc tibi, inquit, breviter pro nostra mediocritate rescripsimus, frater charissime, nemini præscribentes aut præjudicantes, quominus unusquisque episcoporum quod putat faciat, habens arbitrii sui liberam potestatem. Nos quantum in nobis est, propter hæreticos cum collegis et coepiscopis nostris non contendimus, cum quibus concordiam et Dominicam pacem tenemus; maxime cum et Apostolus dicat: Si quis autem putaverit contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei¹. Servatur a nobis patienter et leniter charitas animi, honor collegii, vinculum fidei, concordia sacerdotii. Propter hoc etiam libellum de Bono patientiæ, quantum valuit nostra mediocritas, permittente Domino et inspirante conscripsimus, quem ad te pro mutua dilectione transmisimus. »

XXIII. In his verbis multa consideranda sunt, quibus in hoc viro qui dilexit decorem domus Domini et locum tabernaculi habitationis ejus, christianæ charitatis fulgor elucet. Primo quia id quod sensit non tacuit: deinde quia tam mansuete et pacifice protulit, quia cum his qui aliud sentiebant ecclesiasticam pacem tenuit, quia in unitatis vinculo tantam salubritatem esse intellexit, quia eam tantum dilexit, et sobrie custodivit, quia vidit et sensit etiam diversa sentientes posse salva charitate sentire: neque enim cum malis tenere se diceret divinam concordiam et Dominicam pacem: bonus quippe habere erga malos pacem potest; tenere autem cum eis pacem non potest, quam ipsi non tenent: postremo quia nemini præscribens neque præjudicans, quominus unusquisque episcoporum quod putat faciat, habens arbitrii sui libe-

¹ 1 Cor. xi, 16.

ram potestatem, etiam nobis qualibuscumque locum dedit, pacifice secum ista tractandi. Præsens est enim, non solum per litteras suas, sed etiam per ipsam quæ in illo maxime viguit, et mori nunquam potuit, charitatem. Huic ergo inhærere et conglutinari desiderans, si non impediatur inconvenientia peccatorum meorum, orationibus ejus adjutus, discam si potero per litteras ejus quanta pace per eum Ecclesiam suam Dominus, et quanto solatio gubernaverit; et per ejus sermonis affectum visceribus humilitatis indutus, si quid verius sentio cum orbe terrarum, non ei præponam cor meum, nec in eo ipso quod aliter sentiens non tamen diremptus est ab orbe terrarum. Majus quippe in eo robur virtutis emittit, cum ista quæstio nondum discussa nutaret, quod aliter sentiens quam multi collegæ, tantam moderationem obtinuit, ut Ecclesiæ Dei sanctam societatem nulla schismatis labe truncaret, quam si omnia non solum veraciter, sed etiam pariter sine ista virtute sentiret. Neque enim ei placeo, si ejus ingenium facultatemque sermonis et doctrinæ ubertatem sancto concilio cunctarum gentium, cui profecto interfuit per spiritus unitatem, præponere affectem: præsertim jam in tali veritatis luce posito, ubi certissime cernit, quod hic pacatissime requirebat. Ex illa enim ubertate hæc nostra quæ videntur eloquia, tanquam infantilia rudimenta deridet: ibi videt qua regula pietatis hic egerit, ut nihil esset ei in Ecclesia charius unitate: ibi etiam ineffabili delectatione contuetur quam provida et misericordissima dispensatione Dominus ut tumores nostros curaret, stulta mundi elegit ut confunderet sapientes¹, atque in ordinibus membrorum Ecclesiæ suæ tam salubriter omnia collocaret, ne de ingenio vel litteris suis, quas adhuc ignorarent ejus

¹ 1 Cor. 1, 27.

munere haberent, electos se ad adjutorium Evangelicum homines dicerent, atque inde pestifera inflarentur superbia. O quam gaudet Cyprianus: quanto serenius in illa luce contuetur, pro quanta salute humani generis factum sit, ut inveniatur aliquid quod merito reprehendatur, quamvis in Christianis et piis litteris oratorum, et non inveniatur in litteris piscatorum? De hoc ego gaudio sanctæ illius animæ omnino securus, neque ullo modo meas litteras ab omni errato liberas audeo vel putare vel dicere; neque illius huic sententiæ, in qua ei visum est aliter suscipiendos ab hæreticis venientes, quam vel in præteritum suscipiebantur, sicut ipse testatur, vel nunc suscipiuntur, sicut totius orbis christiani plenario concilio rationabilis consuetudo firmata est, meam præpono sententiam, sed Ecclesiæ sanctæ catholicæ, quam sic ille dilexit et diligit, in qua tam uberem cum tolerantia fructum attulit; cujus universitas ipse non fuit, sed in ejus universitate permansit; cujus radicem nunquam deseruit, sed in cujus radice fœcundus ut esset, fœcundior ab agricola coelesti purgatus est; pro cujus pace ac salute, ne simul cum zizaniis eradicaretur et triticum, tanta mala hominum secum in unitate constitutorum et veritatis libertate redarguit, et charitatis virtute sustinuit.

XXIV. Unde nos idem ipse copiosissime admonet, multos in delictis suis et peccatis mortuos, quamvis ad Christi societatem et ad illius columbæ unicæ innocentis et simplicis membra non pertinentes (quæ si sola baptizaret, illi utique non baptizarent), specie tamen intus videri et baptizari et baptizare. Et in eis quamvis mortuis, illius tamen baptismum vivere, qui non moritur, et mors illi non ultra dominabitur. Cum ergo et intus sint mortui, neque latentes (nam non de illis tanta diceret Cyprianus), qui vel non pertineant ad illam vivam

columbam, vel nondum pertineant; et foris sint mortui, qui manifestius ad eam vel non pertineant, vel nondum pertineant; verumque sit « Non posse ab eo vivificari alterum, qui ipse non vivit: » manifestum est eos qui intus a talibus baptizantur, si vera conversione cordis accedunt, ab eo vivificari cujus est baptismus. Si autem sæculo verbis et non factis renuntiant, quales Cyprianus et intus esse testatur; nec ipsos vivificari nisi convertantur, et tamen verum habere baptismum, etiamsi non convertantur. Unde etiam exteriores mortuos, quamvis « Neque vivant, neque vivificent, » habere tamen baptismum vivum, qui eis tunc prosit ad vitam, si convertantur ad pacem, similiter manifestum est.

XXV. Quapropter qui tunc ab hæresibus venientes in eodem Christi baptismo quem foris acceperant suscipiebant, et dicebant « Se veterem consuetudinem sequi, » sicut etiam nunc suscepit Ecclesia: frustra contra eos dicebatur apud veteres hæreses et schismata¹ prima adhuc fuisse initia, ut hi illic essent qui de Ecclesia recedebant, et hic baptizati prius fuerant, quos tunc ad Ecclesiam revertentes et pœnitentiam agentes, necesse non erat baptizari. Statim enim ut unaquæque hæresis existebat, et a congregatione catholicæ communionis exibat, non dico alio die, sed et ipso die poterat irruentes in se aliquos baptizare. Et ideo si vetus hæc erat consuetudo, ut sic susciperentur, (Quod nec ipsi qui contra disserebant negare potuerunt), nulli paulo attentius advertenti potest esse dubium, etiam eos sic esse susceptos, qui foris in hæresibus baptizati sunt.

XXVI. Illud autem quid habeat rationis non video, ut « nondum dicatur ovis errans, » cui quærenti salutem christianam, in hæreticorum incidere errorem, et apud

¹ Forte hæresis et schismatum.

eos contingit baptizari; et ovis jam facta dicatur in ipsa intus Catholica, qui sæculo verbis solis et non factis renuntiavit, et in ea cordis falsitate baptismum accepit. Aut si et talis non fit ovis, nisi cum se ad Deum veraci corde converterit: sicut iste non quando fit ovis baptizatur, si jam baptizatus erat, sed ovis nondum erat; sic et ille qui venit ab hæreticis ut ovis fiat, non tunc baptizandus est, si apud eos jam eodem baptismo baptizatus erat, quamvis adhuc ovis non erat. Quapropter cum omnes etiam intus mali, avari, invidi, ebriosi, et contra disciplinam christianam viventes, merito dici possint et mendaces et tenebrosi et mortui et antichristi, numquid tamen propterea non baptizant, quia « Nihil potest esse commune mendacio et veritati, tenebris et luci, morti et immortalitati, Antichristo et Christo? »

XXVII. Non itaque « De sola consuetudine, sed etiam de veritatis ratione præsumit, » qui nullorum hominum perversitate perversum fieri dicit Dei sacramentum, quod etiam in perversis esse declaratur. Certe Joannes apostolus apertissime dicit: « Qui odit fratrem suum, in tenebris est usque adhuc¹: » et iterum: « Qui odit fratrem suum, homicida est²: » Cur ergo intus tales baptizant, quos in malevola invidia fuisse Cyprianus ipse commemorat³? Quomodo aquam mundat et sanctificat homicida? Quomodo bene dicunt oleum tenebræ? Si autem Deus adest sacramentis et verbis suis, per qualeslibet administrentur, et sacramenta Dei ubique recta sunt, et mali homines quibus nihil prosunt, ubique perversi sunt.

XXVIII. Illud autem quale est, ut ideo putetur « Hæreticus non habere baptismum, quia non habet Ecclesiam? » Et utique « Cum baptizatur, etiam de sancta Ecclesia interrogatur. Quasi vero ille qui non factis intus, sed verbis

¹ 1 Joan. II, 9. — ² Id. III, 15. — ³ Epist. ad Jubaiantum.

sæculo renuntiat, non hoc in baptismo interrogetur¹. Sicut ergo hujus falsa responsio non efficit ut baptismus non sit quem percipit, sic et illius de Ecclesia sancta falsa responsio non efficit ut baptismus non sit quem percipit: et sicut ille si postea, quod fallaciter responderat, veraciter impleat, non ei baptismus repetitur, sed vita corrigitur; sic et ille si postea veniat ad Ecclesiam, de qua interrogatus falsum responderat, quia eam se habere dum non haberet putabat, ipsa quam non habebat ei datur, non quod acceperat iteratur. Cur autem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ possit tamen Deus « Oleum sanctificare, et in altari quod hæretici posuerunt non possit, » nescio: nisi forte quem cor hominis fallaciter conversum intus non impedit, lignum² fallaciter positum impedit foris, quominus sacramentis suis adesse dignetur, nullis hominum falsitatibus impeditus? Si ergo ad hoc valet quod dictum est in Evangelio: « Deus peccatorem non audit³, » ut per peccatorem sacramenta non celebrentur, quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus imponitur? Quæ omnia tamen et fiunt et valent etiam per homicidas, id est, per eos qui oderunt fratres, etiam in ipsa intus Ecclesia. « Cum dare nemo possit quod non habet, » quomodo dat homicida Spiritum sanctum? Et tamen ipse intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiam ipso baptizante Spiritum sanctum.

XXIX. Quod vero ait: « Baptizandus et innovandus est qui ad Ecclesiam venit, ut intus per sanctos sanctificetur; quid faciet, si et intus in non sanctos incurrerit? An forte sanctus est homicida? Et si propterea baptiza-

¹ Baptizandus interrogatur an sæculo renuntiet. — ² Altare ligneum. — ³ Joan. ix, 31.

tur in Ecclesia, ut « Etiam hoc ipsum deponat, quod homo ad Deum veniens dum sacerdotem quærit, in sacrilegum fraude erroris incurrit; » ubi postea depositurus est, si forte in ipsa intus Ecclesia dum hominem Dei quærit, in homicidam fraude erroris incurrit? Si non potest in homine aliquid inane esse, et aliquid prævalere; » quare potest in homicida sacramentum sanctum esse, et cor sanctum non esse? « Si quisquis Spiritum sanctum dare non potest, nec baptizare potest; cur intus baptizat homicida? Aut quomodo Spiritum sanctum habet homicida, cum omnis qui Spiritum sanctum habet illuminatus sit; qui autem odit fratrem, in tenebris sit usque adhuc? » Si quia unus est baptismus et unus Spiritus, » ideo non possunt habere unum baptisma qui non habent unum spiritum; cur intus innocens et homicida baptismum unum habent, et eundem Spiritum non habent? Ita ergo potest hæreticus et catholicus baptisma unum habere, et unam Ecclesiam non habere, sicut possunt in Catholica innocens et homicida unum habere baptisma, et unum Spiritum non habere: quia sicut unum est baptisma, sic unus est Spiritus et una Ecclesia. Ita fit ut hoc in quoque agnoscendum sit quod habet, hoc ei dandum quod non habet. « Si nihil potest ratum et firmum esse apud Dominum quod illi faciunt, quos Dominus hostes et adversarios suos esse dicit, cur firmus est baptismus quem tradunt homicidæ? An hostes et adversarios Domini non dicimus homicidas? « Qui autem odit fratrem suum, homicida est¹. » Quomodo ergo baptizabant, qui oderant Paulum servum Christi Jesu, ac per hoc oderant et Jesum, quia et Saulo ipse dixit; « Quid me persequeris², » quando ejus servos persequabatur? et in fine ipse dicturus est: « Cum uni ex » minimis meis non fecistis, mihi non fecistis³. » Quam-

¹ Joan. iiii, 15. — ² Act. ix, 4. — ³ Matth. xxv, 45.

obrem omnes qui ex nobis exeunt, non sunt ex nobis; sed non omnes qui nobiscum sunt, ex nobis sunt: sicut area cum tritukuratur, quidquid inde volat, non est triticum; sed non quidquid ibi est, triticum est. Ideoque et Joannes; « Ex nobis, inquit, exierunt, sed non erant ex nobis¹. » Si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum. Quapropter sacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos; ipsam vero gratiam non nisi per se ipsum vel per sanctos suos. Et ideo remissionem peccatorum vel per se ipsum facit, vel per illius columbæ membra, quibus ait: « Si » cui dimiseritis, dimittentur; si cui tenueritis, tenebuntur². » Baptismum vero, quod est sacramentum remissionis peccatorum, quia nulli dubium est habere etiam homicidas posse, qui in tenebris sunt usque adhuc, quia de cordibus eorum fraternum odium non exclusum est: sive nulla eis peccata dimissa sint, si non in melius mutato corde baptizati sunt, sive continuo dimissa redierint: et per se ipsum, quia Dei est, sanctum esse cognoscimus, et sive tradatur sive accipiatur a talibus, nulla eorum perversitate violari, sive intus, sive foris.

XXX. Proinde consentimus Cypriano: « Hæreticos remissionem dare non posse, » baptismum autem dare posse, quod quidem illis et dantibus et accipientibus valeat ad perniciem, tanquam tanto munere Dei male utentibus: sicut etiam maligni et invidi, quos et intus esse ipse testatur, remissionem peccatorum dare non possunt, cum eos baptismum dare posse omnes fateamur. Si enim de his qui in nos peccaverint, dictum est: « Si non dimiseritis peccata hominibus, nec Pater vester dimittet » vobis peccata vestra³: » quanto magis fieri non potest, ut eis peccata dimittantur, qui fratres a quibus diliguntur oderunt, et in ipso odio baptizantur; quibus tamen

¹ 1 Joan. 19. — ² Joan. xx, 23. — ³ Matth. xvi, 12.

postea correctis non rursus baptismus datur, sed ipsa venia quam tunc accipere non meruerunt, in vera conversione præstatur. Ideoque etiam illa quæ ad Quintum scribit Cyprianus, et illa quæ cum collegis suis Liberali, Caldonio, Junio, et cæteris, ad Saturninum, Maximum, et alios, bene considerata nullo modo proferenda sunt adversus totius Ecclesiæ catholicæ consensionem, cujus se illi membra esse gaudebant, et unde se neque ipsi præciderunt, neque diversa sentientes præcidi passi sunt; donec aliquando in Domini voluntate per plenarium concilium, licet post multos annos, quid esset rectius eluceret, non aliqua novitate instituta, sed antiquitate roborata.

XXXI. Ad Pompeium etiam scribit Cyprianus de hac eadem re, ubi aperte indicat Stephanum, quem Romanæ ecclesiæ episcopum tunc fuisse didicimus, non solum sibi ad ista non consensisse, verumetiam contra scripsisse atque præcepisse. Qui utique Stephanus non propterea « Communicavit hæreticis, » quia baptismus Christi quod in eorum perversitate integrum mansisse cognovit, improbare non ausus est. Nam si non habent baptismum qui de Deo prava sentiunt, hoc posse et intus accidere, jam satis, ut arbitror, disputatum est. « Apostoli autem nihil quidem exinde præceperunt: » sed consuetudo illa quæ opponeretur Cypriano, ab eorum traditione exordium sumpsisse credenda est, sicut sunt multa quæ universa tenet Ecclesia et ob hoc ab Apostolis præcepta bene creduntur quanquam scripta non reperiantur.

XXXII. At enim scriptum est de hæreticis: « Quod a » semetipsis damnati sunt¹. » Quid ergo et illi non a semetipsis damnati sunt, quibus dictum est: « In quos enim alterum judicas, temetipsum condemnas? » His autem dicit Apostolus: « Qui prædicas non furandum, furaris², etc. »

¹ Tit. iii, 11. — ² Rom. ii, 1.

Et tales profecto erant illi, qui cum essent episcopi et cum ipso Cypriano in unitate catholica constituti, fundos insidiosis fraudibus rapiebant, prædicantes utique populis Apostoli verba dicentis; « Neque rapaces regnum » Dei possidebunt ¹. »

XXXIII. Quapropter ipsius etiam Epistolæ quæ ad Pompeium scripta est, cæteras sententias ex eisdem regulis breviter percurrere non morabor. « Contra mandatum Dei esse, quod venientes ab hæreticis, si jam illic baptismum Christi acceperunt, non baptizantur, » qua Scripturarum auctoritate sanctarum ostenditur? Sed plane ostenditur, multos pseudo-christianos, quamvis non habeant eandem charitatem cum sanctis, sine qua nihil prosunt quæcumque sancta habere potuerint, baptismum tamen communem habere cum sanctis: quod jam satis atque uberrime demonstratum est. « Ecclesiam et Spiritum et baptisma, dicit, ab invicem non posse separari, et ideo qui ab Ecclesia separati sunt et a Spiritu sancto, etiam a Baptismo vult intelligi separatos. » Quod si ita est, cum quisque in Ecclesia catholica baptismum acceperit, tandiu in eo manet, quandiu in Ecclesia et ipse manet: si autem inde discesserit, discedit a baptismo; quod non ita est. Nam ideo redeunt non redditur, quia cum discederet, non amisit. Quemadmodum autem Spiritum sanctum sicut habent filii dilecti, non habent filii maligni, et tamen baptismum habent: sic et Ecclesiam sicut habent catholici, non habent hæretici, et tamen baptismum habent. Nam Spiritus sanctus disciplinæ fugiet fictum ², nec tamen eum fugiet baptimus. Itaque sicut potest baptisma esse et unde se aufert Spiritus sanctus, ita potest esse baptisma ubi non est Ecclesia. « Manus autem impositio, si non adhiberetur ab hæresi venienti, » tanquam extra omnem culpam

¹ 1 Cor. vi, 10. — ² Sap. i, 5.

esse judicaretur: propter charitatis autem copulationem, quod est maximum donum Spiritus sancti, sine quo non valent ad salutem quæcumque alia sancta in homine fuerint, manus hæreticis correctis imponitur.

XXXIV. « Jam de templo Dei, » et quomodo accipiendum sit, « Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis ¹, » satis disseruisse me memini. Neque enim avari templum Dei sunt, cum scriptum sit: « Quæ » societas templo Dei cum idolis ²? « Et avaritiam idololatriam esse, testimonium Pauli Cyprianus assumpsit. Induunt autem homines Christum, aliquando usque ad sacramenti perceptionem, aliquando et usque ad vitæ sanctificationem: atque illud primum et bonis et malis potest esse commune, hoc autem alterum proprium est bonorum et piorum. Quapropter si « Baptisma esse sine Spiritu non potest, » habent et Spiritum hæretici; sed ad perniciem, non ad salutem, sicut habuit Saül ³. Nam per nomen Christi in Spiritu sancto eijciuntur dæmonia, quod et ille poterat qui erat extra Ecclesiam, de quo Discipuli Domino suggererunt ⁴. Sicut habent avari, qui tamen non sunt templum Dei ⁵: « Quoniam quæ societas templo Dei cum idolis? » Si autem non habent avari Spiritum Dei, et tamen habent baptisma, potest esse sine Spiritu baptisma.

XXXV. « Si propterea filios Deo generare non potest hæresis per Christum, quia Christi sponsa non est, » nec turba illa malorum intus constitutorum potest; quia et ipsa Christi sponsa non est ⁶. Designatur enim Christi sponsa sine macula et ruga ⁷. Ergo aut non omnes baptizati filii sunt Dei, aut potest et non sponsa generare filios Dei. Sicut autem quæritur, « Utrum spiritualiter natus sit,

¹ Galat. iii, 27. — ² 2 Cor. vi, 16. — ³ 1 Reg. xviii, 10. — ⁴ Marc. ix, 37. — ⁵ 2 Cor. vi, 16. — ⁶ Ephes. v, 27. — ⁷ 2 Petr. 18.